

ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ТҮГЭЭМЭЛ БА ҮНДЭСНИЙ ОНЦЛОГ ЗОХИЦУУЛАЛТ

Монгол Үндэсний Ардчилсан Намын дарга
Б.Цогтгэрэл

ҮНДСЭН ХУУЛЬ

- ❑ Дэлхий дахинаа түгээмэл зохицуулалт
- ❑ Тухайн улс орны өөрийн онцлогтой зохицуулалт

ТҮГЭЭМЭЛ ЗОХИЦУУЛАЛТУУД \СУУРЬ ЗАРЧМУУД\

- ▶ Төрийн байгууламж
- ▶ Хүний эрх, эрх чөлөө
- ▶ Шүүх засаглал
- ▶ Үндсэн хуулийн хяналт

ҮНДЭСНИЙ ОНЦЛОГТОЙ ЗОХИЦУУЛАЛТ \СУУРЬ ЗАРЧМУУД\

- ▶ Үндэсний тэмүүлэл, бахархал, билэгдэл, шүтлэг бишрэл,
- ▶ Уриа, сүлд, туг далбаа
- ▶ Засаглалын онцлог /Хаант, ерөнхийлөгчийн, парламентийн, шашин төр хосолсон, цэргийн дэглэмтэй, нам төвтэй, олон намын тогтолцоотой, намгүй.../
- ▶ Эдийн засаг, нийгмийн зохицуулалт (Өмнөд Солонгос, Венесуэл, Өмнөд Африк, Ботсван, Тайван)
- ▶ Баялгийн менежмент (Норвеги, Өмнөд солонгос, Ирланд, Иран, Тайван, Израиль)
- ▶ Гэр бүл (Армян, Ирланд, Куба, БНХАУ, Узбекистан, Казакстан)

МОНГОЛ УЛСЫН 1992 ОНЫ ҮНДСЭН ХУУЛИЙГ

- ▶ Яагаад? өөрчлөх
- ▶ Юуг? өөрчлөх
- ▶ Хэзээ? өөрчлөх
- ▶ Хэн? өөрчлөх
- ▶ Яаж? өөрчлөх

ЯАГААД ҮНДСЭН ХУУЛИА ӨӨРЧЛӨХ ЁСТОЙ ВЭ ?

1. Үндсэн хуулийг амьлуулагч нь төр байдаг. Харамсалтай нь манай төрийн байгууламж төвөөс зугтаах хүчний нөлөөлөлтэй хуульчлагдсан тул “Бүтээгч Төр бус – Нураагч Төр”
2. Үндэсний валютын үнэ цэнийг хамгаалах үүрэгтэй Төв банк, улсын төсөв, гадаад өр, зээл, нийгэм-эдийн засгийн хөгжлийн амин чухал асуудлууд Үндсэн хуулийн гадна үлдсэн
3. Мөнхийн маргаан, тэмцэл, зөрчлийн объект болох газар, байгалийн баялгийн зохицуулалт огт байхгүйтэй адил
4. Төрийн АМИН-ЭРДЭНЭ болсон гэр бүл, цаашлаад нийгмийг задлах нөлөөлөл хүний эрхийн зарчмаар улам газар авч байна

ЯАГААД ҮНДСЭН ХУУЛИА ӨӨРЧЛӨХ?

1992 оны “Үндсэн Хууль”-иар байгуулсан Ерөнхийлөгчийн институци нь илүү билэг, тэмдэгийн чанартай болж, Монгол төрийг “ШАТААХ” тоглоомд Монголчуудыг татан оролцуулах нөхцөлийг бий болгосон юм.

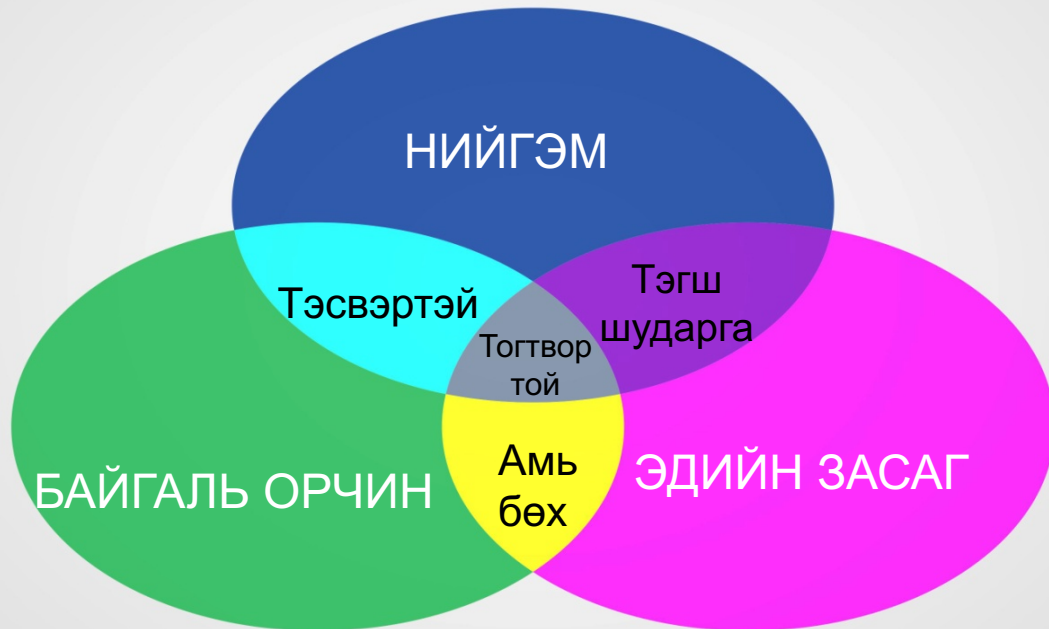
/Fish, Steven. 2001. The Inner Asian Anomaly:
Mongolia's Democratization in Comparative Perspective/

МОНГОЛ ТӨР ХӨГЖҮҮЛЭГЧ ТӨР ҮҮ?, НУРААГЧ ТӨР ҮҮ?

ХӨГЖҮҮЛЭГЧ ТӨР
Developmental State

НУРААГЧ ТӨР
Predatory State

	ЗЭС ХАЙЛУУЛАХ ҮЙЛДВЭР
	ТӨМӨРЛӨГИЙН ҮЙЛДВЭР
	ГАЗРЫН ТОС БОЛОВСРУУЛАХ ҮЙЛДВЭР
	5 ДУГААР ЦАХИЛГААН СТАНЦ
	НҮҮРС ХИЙЖҮҮЛЭХ ҮЙЛДВЭР
	ТӨМӨР ЗАМ
	ЧӨЛӨӨТ БҮСҮҮД
	ЭМНЭЛЭГ
	СУРГУУЛЬ
	ЦЭЦЭРЛЭГ
	ҮНДЭСНИЙ БРЕНД
	МУЗЕЙ
	СПОРТ ЦОГЦОЛБОР

USA Chalmers Johnson, California San Diego 1980, Paul Baran Poland, Gunner Murdal Sweden, P.N Rosentstein – Rodan Poland, Wade 1992, Doner 1992, Douglass 1994, Polidano Australia 2001, Chang Ha Joon Korea Cambridge University.

ХЭРҮҮЛИЙН АЛИМ, МӨНХИЙН МАРГААН,

ГАЗАР НУТАГ, БАЙГАЛИЙН БАЯЛАГ

“Газар бол улсын Үндэс”

–Модун Шаньюу

The constitution as Regulation: The case of Natural Resources.

Robert D. Cairns McGill University, Centre for study of Regulated Industries.

Constitution law and Future of Natural Resource Protection. James Ray

The Constitution and Natural resource revenues Queen's University

• ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ ЮУНД ТӨВЛӨРӨХ ЁСТОЙ ВЭ?

ГАЗАР НУТАГ
ГАЗАР ЛИЦЕНЗ,
БАЙГАЛИЙН БАЯЛАГ ??????

Хэн нэгэн хөдөлмөрөөрөө
бүтээсэн үү?. Үгүй

- АВЛИГА
- ТЭГШ БУС БАЙДАЛ
- ДАЛД ЭДИЙН ЗАСАГ
- ШУДАРГА БУС БАЙДАЛ
- ГАДНЫ ШУНАЛЫН БАЙ
- ЭРХ МЭДЛИЙН ТЭМЦЭЛ
- БАЯН ЯДУУГИЙН ЯЛГАА
- БАЙГАЛ ОРЧНЫ ДОРОЙТОЛ
- ЛИЦЕНЗИЙН НАЙМААГААР ДАМЖСАН ГАДНЫ НӨЛӨӨЛӨЛ
- ХУУЛЬ ХЯНАЛТЫН БАЙГУУЛЛАГУУД АВИЛГАЖСАН БИЗНЕСТ ТАТАГДАН ОРСОН
- ВАЛЮТЫН ГАДАГШ УРСГАЛ \КАЗИНО, ОФФШОР, ХАР ТАМХИ, ХУУЛЬ БУС НАЙМАА...\
- ЛИЦЕНЗ ЭЗЭМШИГЧ ИРГЭД, АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН УДИРДЛАГА ЭРСДЭЛД ОРОХ

ЮУГ?

НЭГ. ЗАСГИЙН ГАЗРЫГ ТОГТВОРТОЙ, МЭРГЭЖЛИЙН БАЙЛГАХ ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН БҮРДҮҮЛЭХ

Ерөнхий сайд кабинетаа бүрдүүлэх
Парламент, Засгийн газрыг 5-6 жил болгох

ХОЁР. НАМЧИРХАЛЫГ СААРМАГЖУУЛАХ

Сонгуулийн циклийг холдуулах, Сонгуулийг цөөлөх \5-6 жил\
Орон нутгийн өөрөө удирдах ёсны байгууллагын сонгуульд улс төрийн нам үл оролцох

ГУРАВ. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БҮЛЭГ БИЙ БОЛГОХ

Хөгжлийн хөтөч байгууллагыг хуулиар хамгаалах \ТЭЗХ, ҮХЯ, ҮХГ, ХШХ, ЭЗХЯ, ХБТГ\
Төв банк, төсөв, гадаад өр-зээл,
Газар, байгалийн баялгийн удирдлага, зохицуулалтыг тодорхой болгох

ДӨРӨВ. ТӨРИЙН АЛБАНЫ МЕРИТ СИСТЕМИЙН ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН

Төрийн албаны зөвлөл, Төрийн хяналтын дээд байгууллагын удирдлагуудын удирдлагууд, УДШ-ийн шүүгчдийг хараат бусаар сонгох аймаг, нийслэлийн Иргэдийн хурлын төлөөлөгчдөөс бүрдсэн
СОНГУУЛИЙН БАЙГУУЛЛАГАТАЙ БОЛОХ

ТАВ. ХЯНАН ШАЛГАХ ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ИНСТИТУТ БАЙГУУЛАХ

Хяналт шалгалт, давхар хяналтын тогтолцоо бүрдүүлэх

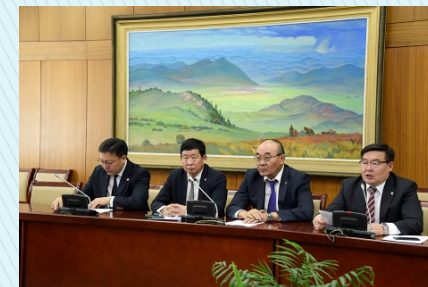
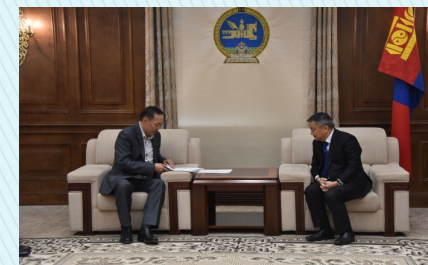
ЗУРГАА. ӨРХ ГЭР ГЭСЭН БҮЛЭГ БИЙ БОЛГОХ

Өрх гэрийг бэхжүүлэхэд чиглэсэн зохицуулалтууд
Өрхийн тэргүүн, өрхийн гишүүдийг үүрэгжүүлэх

*“Айл гэр улсын элгэн иш,
Аху төрийн амьд эрдэнэ”*
Чингис хааны сургаалаас

Үндсэн хуулийг өөрчлөхөөр байгуулагдаж байсан ажлын хэсгүүд

- ▶ 2008 он. Сонгуулийн дараа АН, МАН-ын бүлгээс Зөвшилцлийн Ажлын хэсэг байгуулахдаа Үндсэн хууль хуульд өөрчлөлт оруулахаар тохиролцож байв.
- ▶ 2015 оны арваннэгдүгээр сард Н.Батбаяр гишүүний ахалсан ажлын хэсгээс УИХ-ын нэр бүхий 50 орчим гишүүний гарын үсэг зурсан Монгол Улсын Үндсэн хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг УИХ-ын даргад өргөн барив.
- ▶ Улсын Их Хурлын даргын 2017 оны 78 дугаар захирамжаар байгуулагдсан Ажлын хэсэг.

ХЭЗЭЭ?

- Энэ сонгуулийн хугацаанд өөрчлөх ёстой. Эс бөгөөс ойрын ирээдүйд өөрчилж чадахгүй.

ХЭН?

Ард түмэн захиалж, хүлээн зөвшөөрөгдөх
бүрэлдэхүүнтэй /Constituent Assembly/ Хурилдайг зарлан
хуралдуулж Үндсэн хуулиа бүтээх

Улсын Их хурал батламжилна.

Ард нийтийн санал асуулгаар баталгаажуулж болно.

*Costa Rica, Iceland- 2010, India- 1946, Indonesia- 1955,
Italy, Nepal, Burma, Sri Lanka- 2016, Turkey- 1961, Russia,
France, Venezuela*

ЯАЖ? /CONSTITUENT ASSEMBLY/

Бүх аймгаас нэг төлөөлөгчийг нийтийн сонгуулиар сонгоно	21
Нийслэлээс	9
УИХ – ын байнгын хороодоос тус бүр 1	9
Улс төрийн намуудын төлөөлөл	28
Шинжлэх Ухааны Академи	1
Үндсэн хуулийн цэц	1
Их Дээд Сургуулиуд	5
Хуульчдийн холбоо зэрэг ТББ-аас	5
Шашны төлөөлөл	1
МҮХАҮТ	1
Ажил олгогч эздийн холбоо	1
Монголын Үйлдвэрчний эвлэл	
Хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах нийгэмлэг	1
тус тус сонгогдсон, томилогдсон (81-108 хүн) төлөөлөгчдөөс бүрдсэн Хууль бүтээх Хурилдайг байгуулах замаар шинэ үндсэн хуулийн төсөл боловсруулж, олон нийтээр хэлэлцүүлсний дараа УИХ-аар батламжилна.	
Ард нийтийн санал асуулгаар баталгаажуулж болно.	

АНХААРАЛ ТАВЬСАНД БАЯРЛАЛАА